

Vaalivälähdykset | Valglimtar

2025:2

Suomen aluevaalit 2022 | Välfärdsområdesvalet i Finland 2022

Julius Lehtinen, Josefina Sipinen

Sisältö | Innehållsförteckning

Johdanto Inledning	1
Aluevaalien äänestysaktiivisuus ja vaalitulos Valdeltagande och valresultat	2
Äänioikeutettujen näkemyksiä aluevaaleista ja hyvinvointialueista Väljarnas syn på områdesvalet och välfärdsområdena	12
Äänestäjien ja ehdokkaiden näkemysten vertailua Jämförelse av väljarnas och kandidaternas åsikter	17
Yhteenveto Sammanfattning	20
Lähteet Källförteckning	23
Liitetaulukot Bilagetabeller	24

Johdanto

Suomessa järjestettiin maan historian ensimmäiset aluevaalit tammikuussa 2022. Pitkään valmistellun uudistuksen myötä Suomeen luotiin uusi hallinnollinen taso kuntien ja keskushallinnon väliin. Tämän seurauksena yhteensä 21 aluevaltuustoon oli valittava edustajat uusien vaalien avulla. Tulevaisuudessa aluevaalit järjestetään samaan aikaan kuntavaalien kanssa. Seuraavan kerran ne siis pidetään vuonna 2025, mikä tarkoittaa, että aluevaltuustojen ensimmäinen nelivuotiskausi jää tyngäksi, kolmivuotiseksi. Nyt valituilla aluevaltuustoilla on kuitenkin poikkeuksellisen laajoja ja kauaskantoisia asiakokonaisuuksia päätettävänä heti ensimmäisinä vuosina, kuten hyvinvointialueiden budjetti ja tehtävien laajuus. Näin ne asettavat raamit tulevien aluevaltuustojen toiminnalle ja vaikuttavat merkittävästi hyvinvointialueiden asukkaiden elämään.

Käsillä oleva raportti tarjoaa yleiskatsauksen aluevaalien tuloksesta ja äänestysaktiivisuudesta sekä tietoa suomalaisten näitä vaaleja ja hyvinvointialueuudistusta koskevista näkemyksistä. Lisäksi raportissa tarkastellaan, missä määrin valitsijoiden näkemykset olivat yhteneviä vaalien ehdokkaiden näkemysten kanssa.

Inledning

I januari 2022 hölls Finlands första välfärdsområdesval i landets historia. Genom en reform som varit under planering under lång tid skapades en ny administrativ nivå mellan kommunerna och centralförvaltningen. Som en följd av detta behövde ledamöter utses till sammanlagt 21 områdesfullmäktige i det nya valet. I framtiden kommer regionvalet att hållas samtidigt som kommunalvalet. Det innebär att nästa välfärdsområdesval äger rum år 2025, vilket gör att den första mandatperioden för områdesfullmäktige blir förkortad till tre år i stället för fyra. De nyvalda områdesfullmäktige har dock omedelbart stora och långsiktiga frågor att fatta beslut om, såsom välfärdsområdenas budget och omfattningen av deras uppgifter. Därmed sätter de ramarna för framtida områdesfullmäktiges verksamhet och påverkar i hög grad invånarna i välfärdsområdena.

Denna rapport ger en översikt av valresultatet och valdeltagandet i det första välfärdsområdesvalet samt presenterar information om finländarnas åsikter kring valet och välfärdsområdena. Dessutom analyseras i vilken utsträckning väljarnas åsikter överensstämde med kandidaternas.

Raportti perustuu ensisijaisesti Suomen kansallinen vaalitutkimuskonsortion (FNES) teettämään kyselytutkimukseen (n=1 144), jonka keruun on rahoittanut oikeusministeriö. Taloustutkimus keräsi kyselytutkimusaineiston 24.1.2022–7.3.2023 välisenä aikana. Vastaajat rekrytoitiin poimimalla aluksi 5 500 henkilön satunnaisotos 18–80-vuotiaista äänioikeutetuista. Nämä henkilöt kutsuttiin osallistumaan tutkimukseen kirjeitse ja heille tarjottiin mahdollisuus osallistua tutkimukseen joko sähköisesti tai täyttämällä paperilomake. Kyselyn vastausprosentti oli 20,8. Kyselyaineiston havaintoja on painotettu iän, sukupuolen, koulutuksen, vaalipiirin, äidinkielen, puoluevalinnan ja äänestysaktiivisuuden perusteella vastaamaan paremmin perusjoukkoa. Tiedot aluevaalien ehdokkaiden näkemyksistä on saatu Yleisradion aluevaalikoneesta, jonka sisältämiä kysymyksiä otettiin mukaan myös äänioikeutetulle suunnattuun kyselyyn.

Aluevaalien äänestysaktiivisuus ja vaalitulos

Aluevaalit järjestettiin yhteensä 21 hyvinvointialueella Helsinkiä ja Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Vaalien äänestysaktiivisuus asetui 47,5 prosenttiin, mikä on enemmän kuin europarlamenttivaaleissa 2019 (42,7 %) mutta vähemmän kuin kuntavaaleissa 2021 (55,1 %). Äänestysaktiivisuus oli korkeinta erityisesti Pohjanmaan, Etelä-Pohjanmaan sekä Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueilla, joissa se kipusi yli viidenkymmenen prosentin. Matalinta äänestysaktiivisuus oli Pohjois-Karjalassa sekä Vantaa-Keravalla. Jälkimmäisessä jäätin ainoana hyvinvointialueena alle neljäkymmenen prosentin (Kuvio 1).

Rapporten baseras huvudsakligen på en valundersökning genomförd av Finlands nationella valforskningskonsortium (FNES) (n=1 144) medfinansiering från Justitieministeriet. Datainsamlingen sköttes av Taloustutkimus mellan den 24 januari 2022 och den 7 mars 2023. Först gjordes ett slumpmässigt urval på 5 500 röstberättigade i åldern 18–80 år, som sedan via brev bjöds in att delta i undersökningen. De kunde besvara enkäten antingen digitalt eller genom att fylla i en pappersenkät. Svarsfrekvensen var 20,8 procent. Insamlade data har viktats efter ålder, kön, utbildning, valkrets, modersmål, partisympatier och valdeltagande för att bättre återspegla den röstberättigade befolkningen. Uppgifter om kandidaternas åsikter har hämtats från Rundradions valkompass för välfärdsområdesvalet. Dessa frågor ingick delvis också i undersökningen riktad till väljarna.

Valdeltagande och valresultat

Valet arrangerades i totalt 21 välfärdsområden men omfattade inte Helsingfors och Åland. Valdeltagandet i valet landade på 47,5 procent, vilket är högre än i europaparlamentsvalet 2019 (42,7 %), men lägre än i kommunalvalet 2021 (55,1 %). Valdeltagandet var särskilt högt i välfärdsområdena Österbotten, Södra Österbotten och Mellersta Österbotten, där det översteg femtio procent. Det lägsta valdeltagandet uppvisade Norra Karelen och Vanda och Kervo. Det senare fallet var det enda välfärdsområdet där valdeltagandet var under fyrtio procent (Se Figur 1).

Tilastokeskuksen tuottamista tiedoista (www.stat.fi) selviää, että äänestysaktiivisuus aluevaaleissa vaihteli merkittävästi riippuen äänioikeutettujen iästä, koulutuksesta ja tulotasosta. Enemmän ansaitsevat ja pidemmälle kouluttautuneet äänestivät selvästi aktiivisemmin kuin pienempituloiset ja matalammin koulutetut. Iän osalta havaittiin muista vaaleista tuttu käänteinen u-kirjaimen muotoinen käyrä (Wass & Helimäki 2023) siten, että äänestysaktiivisuus kasvoi ikävuosien mukaan aina yli 60 ikävuoteen saakka, minkä jälkeen se alkoi 80 ikävuoden jälkeen laskea. Kuten muissakin vaaleissa, juuri äänioikeuden saaneet 18-vuotiaat äänestäjät osallistuivat vaaleihin kohtalaisen aktiivisesti, minkä jälkeen äänestysaktiivisuus putosi merkittävästi ja nousi samalle tasolle vasta yli 30-vuotiaiden äänioikeutettujen keskuudessa. Tämä ilmiö liittyy mitä todennäköisimmin siihen, että juuri äänioikeuden saaneet nuoret asuvat vielä yhdessä vanhempiensa kanssa ja käyvät äänestämässä vanhempiensa kannustamina tai heidän esimerkkiään noudattaen (Bhatti & Hansen 2012). Tähän vedoten onkin esitetty äänestysikärajan laskemista 16 ikävuoteen (Eichhorn & Bergh 2021), jotta nuorilla olisi mahdollisuus saada kokemusta äänestämässä käynnistä siinä vaiheessa, kun he asuvat vielä lapsuudenkodissaan. Tämä kokemus voisi tukea äänestysintoa myös myöhemmällä iällä.

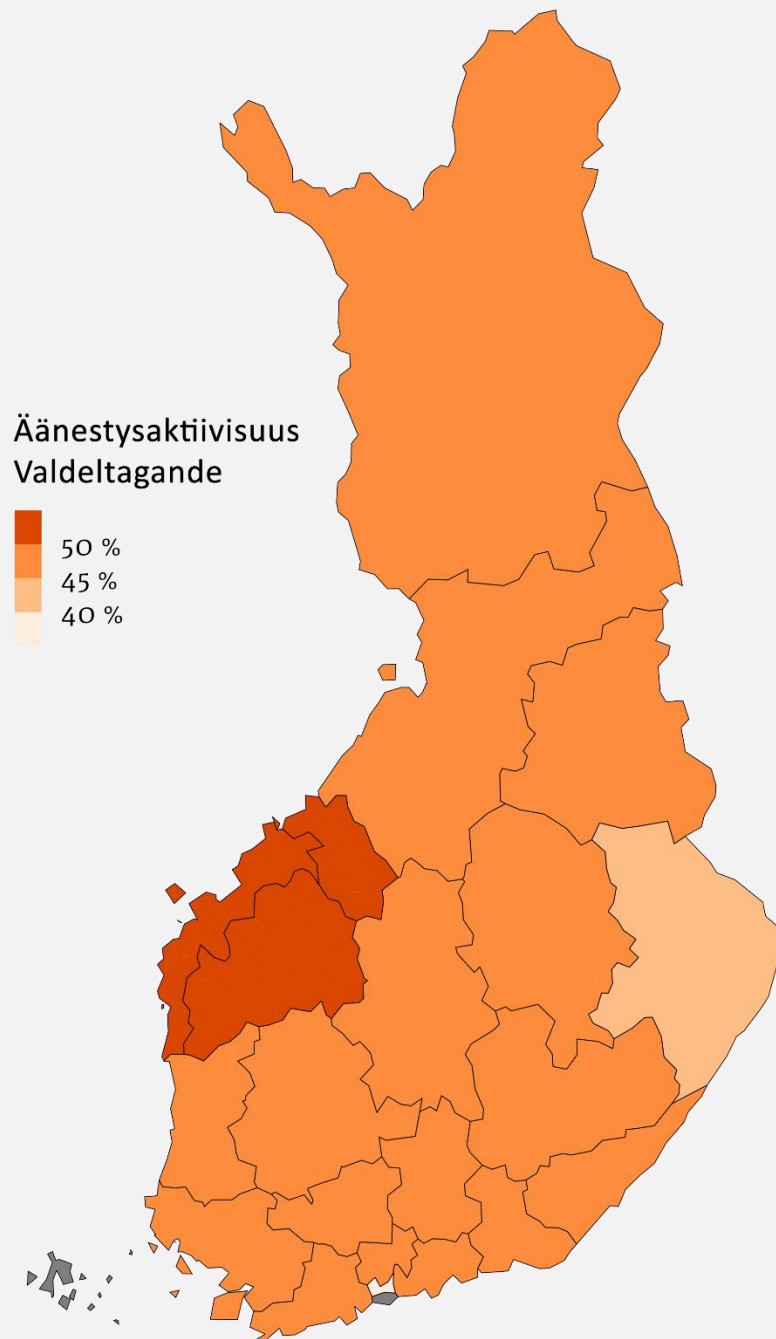
Naiset äänestivät tuttuun tapaan hieman miehiä aktiivisemmin (Helimäki & Wass 2024). Aluevaaleissa naispuolisia ehdokkaita oli ehdolla ja tuli valituksi suhteessa ennätysmäärä (Tilastokeskus), mikä ilmentää aluevaalien keskittymistä sosiaali- ja terveyspalveluihin, joissa naisilla on perinteisesti ollut politiikan kentällä vahva asiaomistajuus (Sánchez-Vítores 2019).

Enligt data från Statistikcentralen (www.stat.fi) varierade valdeltagandet i välfärdsområdesvalet avsevärt utifrån de röstandes ålder, utbildning och inkomstnivå. De som tjänade mer och hade högre utbildning röstade avsevärt mer aktivt än de med lägre inkomster och kortare utbildning. När det gäller ålder framträdde en välbekant omvänd U-formad kurva (Wass & Helimäki 2023), där valdeltagandet ökade med åldern fram till 60 års ålder, varefter det började minska efter 80 års ålder. Liksom i andra val deltog de 18-åriga förstagångsväljarna relativt aktivt i valet, varefter valdeltagandet sjönk betydligt och återigen nådde upp till samma nivå först bland de över 30-åriga väljarna. Detta fenomen beror troligen på att unga nyblivna väljare fortfarande bor hemma hos sina föräldrar ofta uppmuntras av föräldrarna att rösta eller följer deras exempel (Bhatti & Hansen 2012). I samband med detta har förslag framförts om att sänka rösträttsåldern till 16 år (Eichhorn & Bergh 2021) för att unga ska få möjlighet att skaffa sig erfarenhet av att rösta när de fortfarande bor i sitt barndomshem. Denna erfarenhet skulle kunna stödja deras vilja att rösta även i senare åldrar.

Som vanligt röstade kvinnor något mer aktivt än män (Helimäki & Wass 2024). I välfärdsområdesvalet var både antalet kvinnliga kandidater fler och fler kvinnor valdes in än i tidigare val (statistikcentralen). Detta speglar valets fokus på social- och hälsovårdstjänster, där kvinnor traditionellt har haft ett starkt politiskt engagemang (Sánchez-Vítores 2019).

Kuvio | Figur 1

Äänestysaktiivisuus aluevaaleissa 2022 hyvinvointialueittain | Valdeltagande i områdesvalet 2022 enligt välfärdsområde

Lähde: Tilastokeskus | Källa: Statistikcentralen

Aluevaalien matalaksi jäänyt äänestysaktiivisuus johtui todennäköisesti ainakin siitä, että vaalien järjestäminen ajoittui hankalaan ajankohtaan vuodenvaihteen tienoille. Tämä tarkoitti, että esimerkiksi ehdokasasettelun vahvistaminen osui joulun tienoille, ja yleinen kampanja-aika jäi loma-ajan vuoksi verrattain lyhyeksi.

Samalla on selvää, että aluevaalit ovat kuntavaalien tapaan niin kutsutut toissijaiset vaalit (Schaktel & Jeffery 2013), suhteessa eduskuntavaaleihin, mistä kertovat aluevaalien yhteydessä toteutetun kyselytutkimuksen tulokset. Siinä missä vuoden 2019 eduskuntavaalitutkimuksen mukaan lähes puolet (46 %) eduskuntavaalien äänioikeutetuista kertoi seuranneensa vaalikampanjoita sanomalehdistä ja reilu kolmannes (35 %) vaalikoneista, aluevaaleissa vastaavat osuudet olivat selvästi matalammat (järjestyksessä 30 % ja 19 %). Useampi kuin kolme neljästä (77 %) koki, että tietoa aluevaaleista oli tarjolla reilusti tai vähintään jonkin verran. Tietoa aluevaaleista oli siten usean mielestä saatavilla, mutta tästä huolimatta vaalien seuraaminen oli vähäistä. Tämä kertoo aluevaalien eduskuntavaaleja vähäisemmästä painoarvosta äänioikeutettujen näkökulmasta.

Aluevaaleissa käytetään samaa suhteellista vaalitapaa monijäsenisissä vaalipiireissä avoimilla listoilla kuin kunta- ja eduskuntavaaleissa. Puolueiden paikkamäärä määräytyy vaalipiirissä saatujen äänten suhteellisella osuudella ja ehdokaiden järjestys puolueen listalla määräytyy henkilökohtaisten äänten mukaan. Aluevaaleissa valittiin yhteensä 1 379 aluevaltuutettua, 59–79 valtuutettua kutakin hyvinvointialuetta kohden (Taulukko 1).

Det låga valdeltagandet i välfärdsområdesvalet berodde troligen åtminstone delvis på att valen genomfördes vid en ogynnsam tidpunkt kring årsskiftet. Detta innebär att till exempel fastställandet av nominerade kandidater sammanföll med julhelgen, och den allmänna kampanjtiden blev relativt kort på grund av semesterperioden.

Det är också tydligt att välfärdsområdesvalet, precis som kommunalvalet, betraktas som ett sekundärt, så kallat andra rangens sval (Schaktel & Jeffery 2013), i jämförelse med riksdagsvalet. Detta bekräftas av resultaten från den enkätundersökning som genomfördes i samband med valet. Medan nästan hälften (46 %) av de röstande i riksdagsvalet 2019 enligt riksdagsvalundersökningen följde valkampanjen via tidningar och lite mer än en tredjedel (35 %) via valkompasser, var de motsvarande andelarna för välfärdsområdesvalet betydligt lägre (30 % respektive 19 %). Fler än tre av fyra (77 %) ansåg att det fanns rejält eller åtminstone i någon mån tillräckligt med tillgänglig information om välfärdsområdesvalet. Trots att information om välfärdsområdesvalet fanns tillgänglig, var andelen som följde med valet via medier låg. Detta tyder på att områdesvalet, ur väljarnas perspektiv, har mindre betydelse än riksdagsvalet.

I områdesvalen används samma proportionella valsystem med flermansvalkretsar och öppna listor som i kommunal- och riksdagsval. Partiernas mandattal baseras på andelen röster de får i valkretsen, och kandidaternas placering på partiets lista bestäms av mängden personliga röster. Totalt valdes 1 379 fullmäktigeledamöter i välfärdsområdesvalet, 59–79 ledamöter per välfärdsområde (Se Tabell 1).

Taulukko | Tabell 1

Aluevaltuutettujen määrä hyvinvointialueittain | Antal fullmäktigeledamöter i välfärdsområdena

Hyvinvointialue Välfärdsområde	Valtuutettujen lukumäärä Antalet fullmäktigeledamöter
Länsi-Uusimaa Västra Nyland	79
Pirkanmaa Birkaland	
Pohjois-Pohjanmaa Norra Österbotten	
Varsinais-Suomi Egentliga Finland	
Keski-Suomi Mellersta Finland	69
Keski-Uusimaa Mellersta Nyland	
Pohjois-Savo Norra Savolax	
Päijät-Häme Päijänne-Tavastland	
Satakunta	
Vantaa-Kerava Vanda och Kervo	
Etelä-Karjala Södra Karelen	59
Etelä-Pohjanmaa Södra Österbotten	
Etelä-Savo Södra Savolax	
Itä-Uusimaa Östra Nyland	
Kainuu Kajanaland	
Kanta-Häme Egentliga Tavastland	
Keski-Pohjanmaa Mellersta Österbotten	
Kymenlaakso Kymmenedalen	
Lappi Lappland	
Pohjanmaa Österbotten	
Pohjois-Karjala Norra Karelen	

Sarjassaan ensimmäisten aluevaalien tulosta ei voida suhteuttaa aiempaan vastaavaan vaalitulokseen, mutta vähentämällä Helsingin ja Ahvenanmaan äänet vuoden 2019 eduskuntavaalien ja vuoden 2021 kuntavaalien tuloksesta aluevaalien tulosta voidaan verrata kyseisiin vaaleihin (Kuvio 2). Vertailu osoittaa, että aluevaalien suurimpia häviäjiä olivat perussuomalaiset ja vihreät. Perussuomalaisten ääniosuus laski eduskuntavaalien 17 prosentista aluevaalien 11 prosenttiin, ja vihreiden ääniosuus putosi eduskuntavaalien kymmenestä prosentista aluevaalien reiluun seitsemään prosenttiin. Vastaavasti kokoomus ja keskusta, mutta jossain määrin myös sosialidemokraatit, nostivat vertailukelpoista ääniosuuttaan vuoden 2019 eduskuntavaaleista. Kokoomuksen kannatus nousi eniten, viisi prosenttiyksikköä, keskustan neljä prosenttiyksikköä ja sosialidemokraattien vajaa kaksi prosenttiyksikköä. Muiden puolueiden kannatus pysyi suunnilleen samalla tasolla eduskuntavaaleihin nähden eikä liikkunut merkittävästi suuntaan tai toiseen.

Vaalitulosta selittää se, että sosiaali- ja terveystalvet ovat asiakokonaisuus, joka kiinnittyy vahvasti niin kutsutulle vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudelle. Tämä tarkoittaa, että vahvemmin niin kutsutuissa sosiokulttuurisissa kysymyksissä profiloituvat perussuomalaiset ja vihreät eivät saaneet kannattajiaan liikkeelle näissä vaaleissa. Esimerkiksi vihreiden kannattajajoukko on nuorta, eivätkä sote-kysymykset ole tämän ikäryhmän keskuudessa niitä kaikkein keskeisimpiä äänestämiseen kannustavia asiakysymyksiä. Perussuomalaisten äänestäjien on puolestaan havaittu osallistuvan eduskuntavaaleihin aktiivisemmin kuin paikallisen tason vaaleihin oletettavasti juuri siksi, että niissä perussuomalaisten kannattajat voivat ottaa kantaa itselleen merkityksellisiin asiakysymyksiin, kuten maahanmuuttoon (Ylisalo 2024).

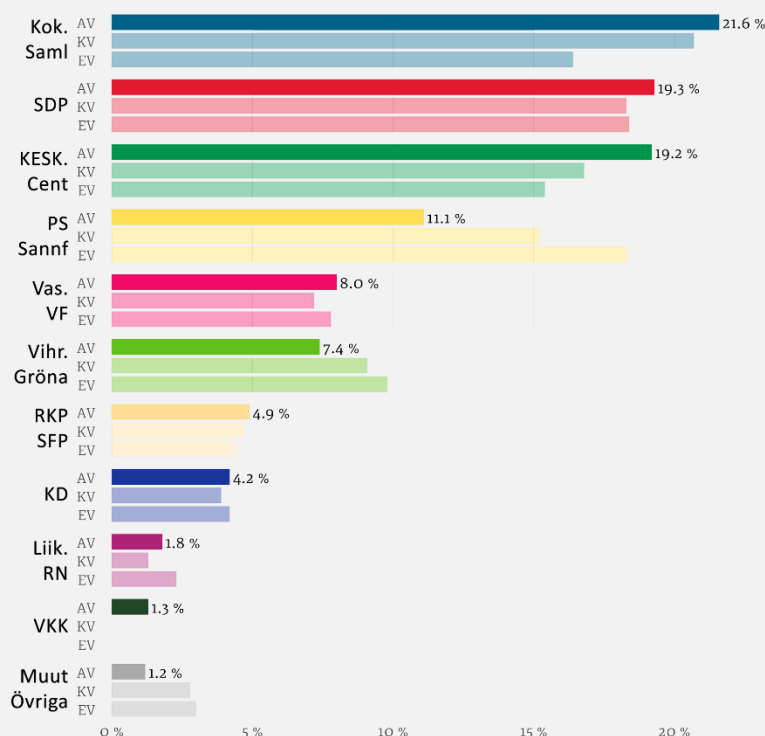
Eftersom välfärdsområdesvalet var det första av sitt slag kan resultatet inte direkt jämföras med tidigare motsvarande valresultat. Genom att ta bort rösterna från Helsingfors och Åland från resultatet för riksdagsvalet 2019 och kommunalvalet 2021 går det dock att jämföra välfärdsområdesvalets resultat med resultaten i dessa val (Se Figur 2). Jämförelsen visar att de största förlorarna i områdesvalen var Sannfinländarna och De Gröna. Sannfinländarna andel av rösterna minskade från 17 procent i riksdagsvalet till 11 procent i välfärdsområdesvalet, och De Grönas understöd minskade från 10 procent i riksdagsvalet till strax över 7 procent i välfärdsområdesvalet. På motsvarande sätt ökade Samlingspartiets och Centerns samt, i viss mån, även Socialdemokraternas, röstandel jämfört med riksdagsvalet 2019. För Samlingspartiet var ökningen störst med fem procentenheter och för Centern var ökningen fyra procentenheter. Övriga partiers stöd förblev på ungefär samma nivå som i riksdagsvalet och rörde sig inte märkbart åt något håll.

Valresultatet kan förklaras med att social- och hälsovårdstjänster är ett ämnesområde som är starkt förknippat med den så kallade vänster-höger-dimensionen. Detta innebär att partier som profilerar sig starkt i sociokulturella frågor, som Sannfinländarna och De Gröna, inte lyckades få sina anhängare att engagera sig i dessa val. Till exempel är de Grönas väljare generellt unga, och social- och hälsovårdsfrågor hör inte till de områden som främjar valdeltagande i denna åldersgrupp. Sannfinländarnas väljare har visat sig delta mer aktivt i riksdagsval än i lokala val, troligen just för att dessa väljare i nationella val kan ta ställning i frågor som är betydelsefulla för dem, såsom invandring (Ylisalo 2024).

Kuvio | Figur 2

Puolueiden vertailukelpoiset kannatukset aluevaaleissa 2022, kuntavaaleissa 2021 ja eduskuntavaaleissa 2019 | Jämförbart stöd för partierna i områdesvalet 2022, kommunalvalet 2021 och riksdagsvalen 2019

Aluevaalit 2022 | Områdesvalet 2022 (AV)
Eduskuntavaalit 2019 | Riksdagsvalet 2019 (EV)
Kuntavaalit 2021 ilman Helsinkiä ja Ahvenanmaata | Kommunalvalet 2021 utan Helsingfors och Åland (KV)

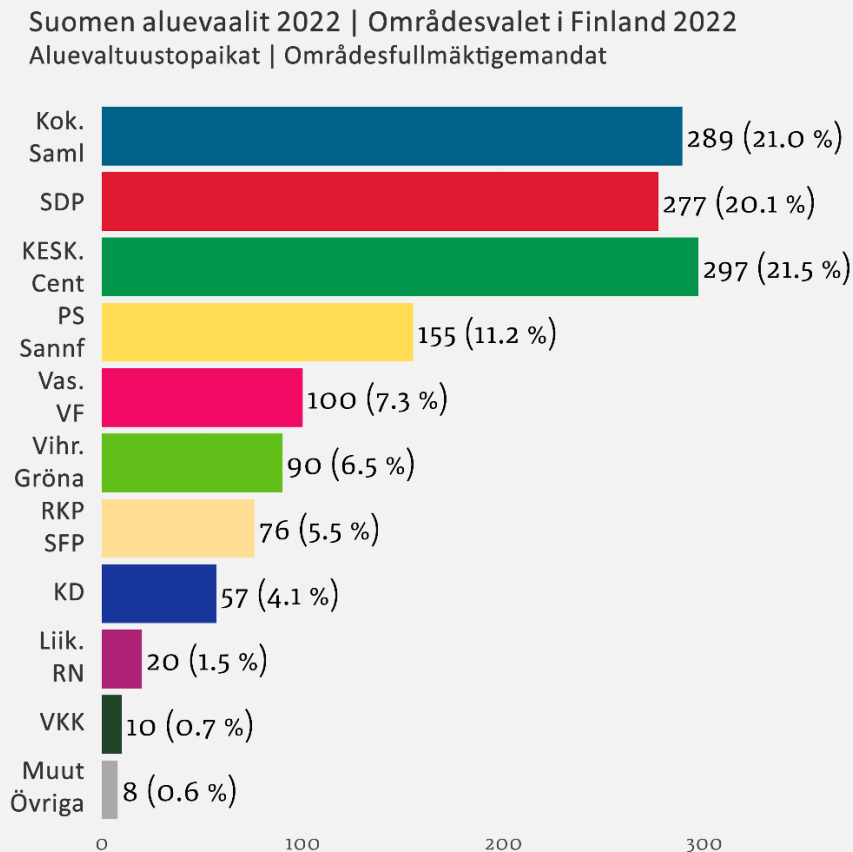
Lähde: Tilastokeskus | Källa: Statistikcentralen

Aluevaltuustopaikkojen lukumäärässä mitattuna keskusta saavutti niukasti eniten paikkoja ennen kokoomusta ja sosialidemokraatteja, vaikka puolue saavutti vasta kolmanneksi eniten ääniä (Kuvio 3). Tämä on yhdistettävissä harvaan asuttujen hyvinvointialueiden lievään yliedustukseen paikkamäärissä. Kokonaisuudessaan suhteellisuus toteutui aluevaaleissa kuitenkin varsin hyvin. Toisin sanoen ennustettavissa ollut keskustan epäsuhta äänimäärän ja paikkamäärän välillä ei ollut aivan yhtä räikeä kuin se on kuntavaaleissa. Muiden puolueiden osalta aluevaltuutettujen paikkamäärien suhteellinen osuus noudatteli pitkälti heidän saamaansa ääniosuutta.

Mätt i antalet platser i välfärdsområdesfullmäktige fick Centern knappt flest mandat, före Samlingspartiet och Socialdemokraterna, trots att partiet endast fick tredje flest röster (Figur 3). Detta kan förklaras av en viss överrepresentation av glest befolkade välfärdsområden i mandatfördelningen. Överlag uppfylldes dock proportionaliteten relativt väl i områdesvalet. Med andra ord var den förutspådda obalansen mellan Centerns röstetal och mandatfördelning inte riktigt lika markant som i kommunalvalen. För de övriga partierna motsvarade andelen mandat i stort sett deras andel av rösterna.

Kuvio | Figur 3

Puolueiden paikkamäärät ja niiden osuudet vuoden 2022 aluevaaleissa | Partiernas mandat och andelar i områdesvalet 2022

Lähde: Tilastokeskus | Källa: Statistikcentralen

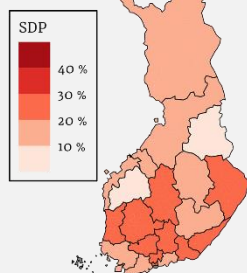
Totuttuun tapaan keskustan korkein kannatus keskittyi pohjoisen ja idän harvemmin asutuille seuduille (Kuvio 4). Vastaavasti kokoomus ja sosialidemokraatit pärjäsivät paremmin eteläisessä Suomessa keskustan vankkojen kannatusalueiden ulkopuolella. Perussuomalaisten kannatus on jakautunut suhteellisen tasaisesti koko maan hyvinvointialueille, kun taas RKP:n kannatus keskittyy ruotsinkielisille rannikkoseuduille. Vasemmistoliiton kannatuksessa on havaittavissa kahtiajako yhtäältä eteläisen Suomen kaupunkeihin ja toisaalta Lappiin ja Kainuuseen vanhoille tehdaspaikkakunnille.

Centerns högsta stöd var som vanligt koncentrerat till de glesare befolkade områdena i norra och östra Finland (Figur 4). Samlingspartiet och Socialdemokraterna lyckades däremot bättre i södra Finland, utanför Centerns traditionellt starka fästen. Sannfinländarnas stöd var relativt jämnt fördelat över hela landets välfärdsområden, medan Svenska folkpartiets stöd var koncentrerat till de svenskspråkiga kustregionerna. Vänsterförbundets väljarstöd uppvisade en tudelning, med starka fästen dels i södra Finlands städer, dels på gamla bruksorter i Lappland och Kajanaland.

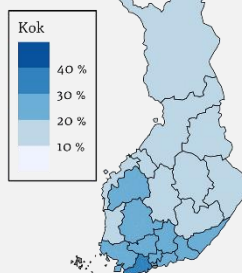
Kuvio | Figur 4

**Puolueiden kannatuksen jakautuminen hyvinvointialueittain aluevaaleissa 2022 |
Partiernas väljarstöd per välfärdsområde i områdesvalet 2022**

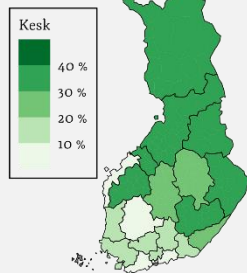
Sosialidemokraattit
Socialdemokraterna

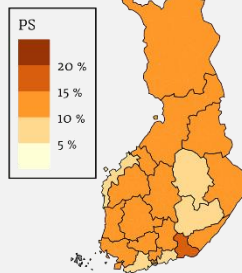
Kokoomus
Samlingspartiet

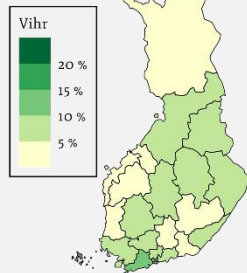
Keskusta
Centern

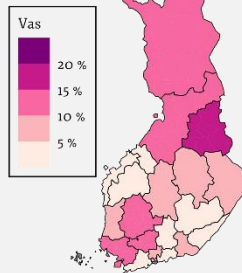
Perussuomalaiset
Sannfinländarna

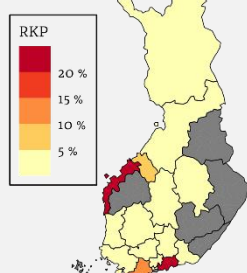
Vihreät
De gröna

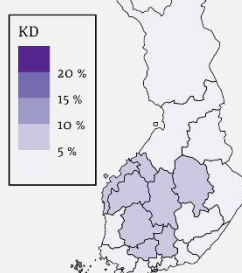
Vasemmistoliitto
Vänsterförbundet

Ruotsalainen kansanpuolue
Svenska folkpartiet

Kristillisdemokraattit
Kristdemokraterna

Lähde: Tilastokeskus | Källa: Statistikcentralen

Äänioikeutettujen näkemyksiä aluevaaleista ja hyvinvointialueista

Aluevaalien yhteydessä toteutetussa kyselytutkimuksessa kartoitettiin äänioikeutettujen näkemyksiä muun muassa vaalien tarpeellisuudesta, aluevaltuustojen päätöksentekokyvystä, poliittisten luottamustehtävien kasautumisesta sekä vaalien terveysturvallisesta järjestämisestä koronapandemian aikana.

Suhtautuminen vaalien tarpeellisuuteen

Aluevaaleissa asettui ehdolle ja tuli valituksi ennätysmäärä sosiaali- ja terveysalalla työskenteleviä, mikä tarkoittaa, että aluevaltuustoissa on paljon asiantuntemusta juuri kyseiseltä alueelta. Yli puolet eli verrattain suuri osa äänioikeutetuista olikin vaalien jälkeen ainakin jokseenkin samaa mieltä siitä, että aluevaltuustot olisi pitänyt muodostaa sote-asiantuntijoista eikä valita vaaleilla (Kuvio 5). Tässä on kuitenkin havaittavissa ero korkeammin ja matalammin koulutettujen välillä. Siinä missä korkeakoulutetuista puolet (51 %) oli samaa mieltä väittämästä, vain peruskoulun käyneistä tätä mieltä oli kaksi kolmesta (64 %). Matalammin koulutetut siis toivoivat päätöksentekijöiksi mieluummin asiantuntijoita kuin vaaleilla valittuja edustajia (Liitetaulukko 2). Syynä tähän voi olla Suomen poliittisen järjestelmän vaikeaselkoisuus ja se, että suomalaiset tapaavat luottaa poliitikkoja enemmän asiantuntijavaltaan eli teknokratiaan (Rapeli 2016).

Kaipuu teknokratiaan liittyy ajatukseen yhteiskunnasta, jonka toiminnan perustana on päätösten tekeminen ”järkiperusteisesti”, ei siis arvojen ja aatteiden pohjalta (Caramani 2017). Poliitiikkaan kuuluva väittely ja vastakkainasettelu näyttäytyykin kansalaisille usein ikävänä riitelynä, mikä näkyy myös aluevaaleja koskevassa kyselytutkimusaineistossa. Useampi kuin kolme neljästä vastaajasta toivoi aluevaltuutettujen pyrkivän yksimielisyyteen ja välttävän poliittisia kiistoja, mikä heijastelee suomalaista konsensusuhakuista poliittista kulttuuria (von Schoultz & Strandberg 2024).

Väljarnas syn på områdesvalet och välfärdsområdena

I en enkätundersökning genomförd i samband med områdesvalet kartlades väljarnas uppfattningar om bland annat valets nödvändighet, välfärdsområdesfullmäktiges beslutsförmåga, koncentrationen av politiska förtroendeuppdrag samt synen på hur säkert det var att genomföra valet under coronapandemin.

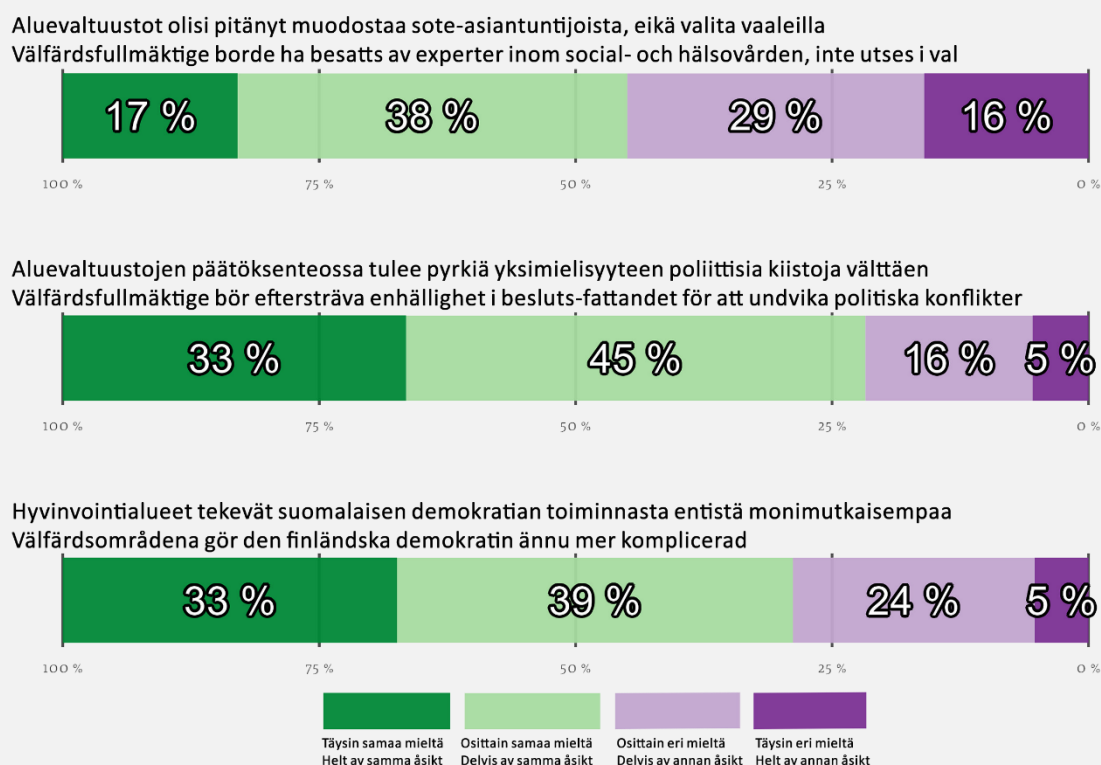
Inställning till valets nödvändighet

I områdesvalet kandiderade och valdes ett rekordstort antal personer som arbetar inom social- och hälsovårdssektorn, vilket innebär att välfärdsområdesfullmäktigen har en hög grad av expertis just inom detta område. Efter valet var mer än hälften av väljarna åtminstone delvis av åsikten att välfärdsområdesfullmäktige borde ha sammansatts av social- och hälsovårdsexperter i stället för att utses genom val (Figur 5). Här kan dock en skillnad mellan högre och lägre utbildade väljare urskiljas. Medan hälften (51 %) av de högskoleutbildade höll med om påståendet, var motsvarande andel bland dem med enbart grundskoleutbildning två tredjedelar (64 %). De med lägre utbildning föredrog alltså i högre grad experter framför folkvalda beslutsfattare (Bilagetabell 2). En möjlig förklaring till detta är det finländska politiska systemets komplexitet och finländarnas tendens att generellt ha större förtroende för expertstyre, det vill säga teknokrati, än för politiker (Rapeli 2016).

Längtan efter teknokrati hänger samman med idén om ett samhälle där beslutsfattandet baseras på rationella grunder snarare än på värderingar och ideologier (Caramani 2017). Debatterandet och motsättningarna som hör till politiken uppfattas ofta av medborgarna som onödigt bråk, vilket också framkommer i valundersökningen om välfärdsområdesvalet. Mer än tre av fyra respondenter önskade att ledamöterna i välfärdsområdesfullmäktige skulle sträva efter enighet och undvika politiska konflikter, vilket speglar den konsensusinriktade politiska kulturen i Finland (von Schoultz & Strandberg 2024).

Kuvio | Figur 5

Äänioikeutettujen näkemyksiä aluevaalien tarpeellisuudesta, aluevaltuustojen päätöksentekokulttuurista ja sote-uudistuksen vaikutuksesta suomalaisen demokratian toiminnalle | Väljarnas syn på områdesvalets nödvändighet, områdesfullmäktiges beslutsfattandekultur och vårdreformens påverkan på den finländska demokratin

FNES Aluevaalitutkimus 2022 | FNES Områdesvalsundersökning 2022

Lähes kolme neljästä vastaajasta myös ajatteli, että hyvinvointialueet tekevät suomalaisen demokratian toiminnasta entistä monimutkaisempaa. Vastaukset siis kuvastavat siirtymävaiheen tilannetta, jossa moni on vielä hieman odottavalla kannalla uudistuksen seurauksista sekä sosiaali- ja terveystalouden järjestämiselle että suomalaiselle demokratialle, johon on uudistuksen myötä tullut kokonaan uusi hallinnollinen taso.

Nästan tre av fyra respondenter ansåg också att välfärdsområdena gör den finländska demokratin mer komplex. Svaren speglar därmed en övergångsfas, där många fortfarande intar en avvaktande hållning till reformens konsekvenser – både för organiseringen av social- och hälsovårdstjänster och för den finländska demokratin, som genom reformen har fått en helt ny administrativ nivå.

Kiinnostava havainto on, että suurempituloisemmat olivat selvästi pienempituloisia useammin samaa mieltä siitä, että hyvinvointialueuudistus monimutkaistaa suomalaista demokratiaa. Tätä mieltä oli yli 80 000 euroa vuodessa ansaitsevista neljä viidestä (83 %) siinä missä alle 20 000 euroa vuodessa ansaitsevien keskuudessa näin ajatteli kolme viidestä (60 %) (Liitetaulukko 1). Saman suuntaisia tuloksia saavutettiin, kun vertailtiin vastausta samaan kysymykseen koulutuksen näkökulmasta. Korkeammin koulutetut olivat matalammin koulutettuihin verrattuna useammin sitä mieltä, että aluevaalit monimutkaistavat suomalaista demokraattista järjestelmää.

Tulos on hieman yllättävä ottaen huomioon, että suurempituloisilla, jotka siis pienempituloisia useammin ovat myös korkeasti koulutettuja, tulisi olla paremmat edellytykset hahmottaa poliittisen järjestelmän toimintaa, vaikka se muuttuisikin aiempaa monimutkaisemmaksi. Korkeasti koulutetut kuitenkin uskoivat peruskoulun tai toisen asteen koulutuksen saaneisiin verrattuna vahvemmin siihen, että hyvinvointialueet parantavat Suomen sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän laatua (Liitetaulukko 4).

Aluevaltuustojen päätöksentekokyky

Vastaajista yhdeksän kymmenestä oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että hyvinvointialueet tulevat vaikuttamaan tavallisten ihmisten arkeen (Kuvio 6). Yli puolet vastaajista on kuitenkin vähintään jokseenkin samaa mieltä siitä, että hyvinvointialueiden ja niiden valtuustojen kykyä päättää asioista heikentää se, ettei hyvinvointialueilla ole oikeutta verottaa asukkaitaan ja siten kasvattaa käytettävissä olevia tulojaan. Toisaalta varsin moni vastaaja on tästä myös eri mieltä eli uskoo itsenäiseen päätösvaltaan etukäteen määritellyn budjetin puitteissa.

En intressant iakttagelse är att höginkomsttagare i betydligt högre grad än låginkomsttagare ansåg att välfärdsområdesreformen gör den finländska demokratin mer komplex. Bland dem som tjänar över 80 000 euro per år höll fyra av fem (83 %) med om detta, medan motsvarande andel bland dem med en årsinkomst under 20 000 euro var tre av fem (60 %) (Bilagetabell 1). Liknande resultat framkom även vid en jämförelse utifrån utbildningsnivå – högre utbildade var oftare än lägre utbildade av uppfattningen att områdesvalet bidrar till att göra det finländska demokratiska systemet mer komplicerat.

Resultatet är något överraskande med tanke på att höginkomsttagare, som oftare än låginkomsttagare också har en högre utbildning, borde ha bättre förutsättningar att förstå det politiska systemets funktion, även om det blir mer komplext. Samtidigt var högutbildade, jämfört med dem med endast grund- eller gymnasieutbildning, i högre grad av uppfattningen att välfärdsområdena förbättrar kvaliteten i Finlands social- och hälsovårdssystem (Bilagetabell 4).

Välfärdsområdesfullmäktiges beslutsförmåga

Nio av tio respondenter instämde helt eller delvis i att välfärdsområdena kommer att påverka vanliga människors vardag (Figur 6). Samtidigt ansåg mer än hälften av respondenterna åtminstone till viss del att välfärdsområdenas och deras fullmäktiges beslutsförmåga försvagas av att de saknar beskattningsrätt och därmed inte kan öka sina egna intäkter. Å andra sidan var en betydande andel av respondenterna av motsatt uppfattning, det vill säga att de trodde på ett självständigt beslutsfattande inom ramen för en på förhand fastställd budget.

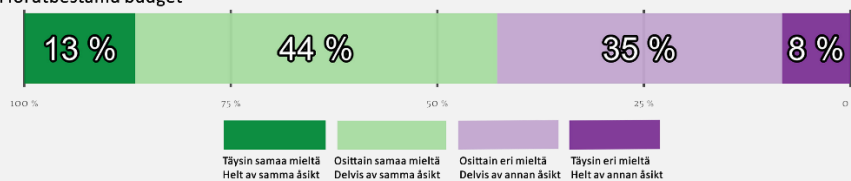
Kuvio | Figur 6

Äänioikeutettujen näkemyksiä aluevaltuustojen päätösten vaikutuksesta sekä päätösvallan laajuudesta | Väljarnas syn på hur mycket områdesfullmäktiges beslut kan påverka och omfattningen av dess beslutanderätt

Aluevaltuustojen päätökset tulevat vaikuttamaan tavallisten ihmisten arkeen
Välfärdsfullmäktiges beslut kommer att påverka vanliga människors vardag

Aluevaltuustoilla ei juurikaan ole itsenäistä päätösvaltaa, sillä niillä on käytössään vain etukäteen määritetty budjetti | Välfärdsfullmäktige har liten självständig beslutanderätt, eftersom de bara har en förutbestämd budget

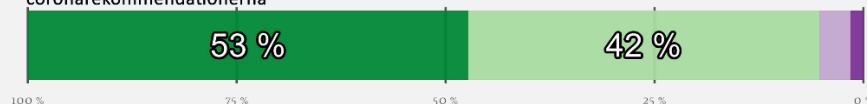

FNES Aluevaalitutkimus 2022 | FNES Områdesvalsundersökning 2022

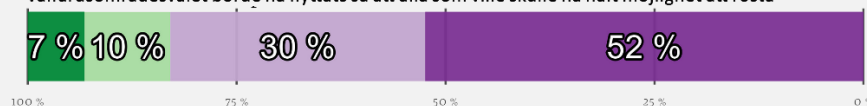
Kuvio | Figur 7

Äänioikeutettujen näkemyksiä vaalien terveysturvallisesta järjestämisestä, vaalien siirtämisen tarpeesta ja postiäänestyksen mielekkyydestä | Väljarnas syn på valets hälsosäkra genomförande, behovet av att skjuta upp valet och meningsfullheten med poströstning

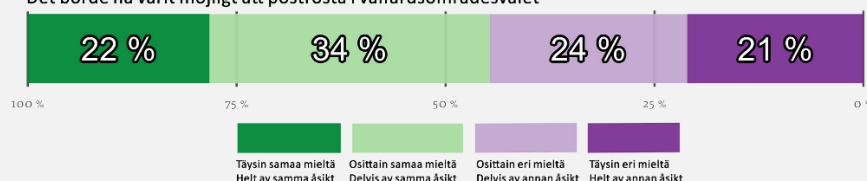
Vaaliviranomaiset kykenivät järjestämään aluevaalit koronasuositusten mukaan turvallisesti
Valmyndigheterna klarade av att organisera välfärdsområdesvalet säkert i enlighet med coronarekommendationerna

Aluevaaleja olisi pitänyt siirtää, jotta kaikki halukkaat olisivat päässeet äänestämään
Välfärdsområdesvalet borde ha flyttats så att alla som ville skulle ha haft möjlighet att rösta

Aluevaaleissa olisi pitänyt tarjota mahdollisuus äänestää postitse
Det borde ha varit möjligt att poströsta i välfärdsområdesvalet

FNES Aluevaalitutkimus 2022 | FNES Områdesvalsundersökning 2022

Luottamustehtävien kasautuminen

Aluevaalien yhteydessä käytiin keskustelua myös poliittisten luottamustehtävien eli vallan kasautumisesta samoille henkilöille. Siinä missä suurin osa kansanedustajista on perinteisesti toiminut myös kunnanvaltuutettuna, aluevaalien myötä tuli mahdolliseksi toimia edustajana kansallisella, alueellisella ja kuntatasolla. Kansalaisten keskuudessa useiden luottamustehtävien hoitaminen samanaikaisesti ei kerää kannatusta: kaksi kolmesta olisi halunnut estää istuvien kansanedustajien ehdolle asettumisen aluevaaleissa. Korkeakoulutetuista näin ajatteli hieman harvempi (56 %) (Liitetaulukko 5).

Vaalien terveysturvallinen järjestäminen

Aluevaalit pidettiin COVID-19-pandemian yhä jyllätessä ja yhdeksi keskeiseksi teemaksi nousikin vaalien terveysturvallinen järjestäminen. Kyselytutkimuksen perusteella vaalien järjestämisessä onnistuttiin kuitenkin hyvin. Useampi kuin yhdeksän kymmenestä oli sitä mieltä, että vaaliviranomaiset kykenivät järjestämään vaalit koronasuositusten mukaan turvallisesti, ja melko harva (17 %) kannatti vaalien siirtämistä (Kuvio 7). Hieman yli puolet vastaajista (55 %) kuitenkin kannatti ajatusta siitä, että vaaleissa olisi pitänyt olla mahdollista äänestää postitse. Miehistä tätä mieltä oli suurempi osuus kuin naisista (Liitetaulukko 7).

Koncentrationen av förtroendeuppdrag

I samband med områdesvalet fördes även en diskussion om koncentrationen av politiska förtroendeuppdrag, det vill säga att makten samlas hos samma personer. Medan de flesta riksdagsledamöter traditionellt också har haft uppdrag som kommunfullmäktigeledamöter gjorde områdesvalet det möjligt att inneha förtroendeuppdrag på nationell, regional och kommunal nivå samtidigt. Bland medborgarna fanns dock ett tydligt motstånd mot att inneha flera förtroendeuppdrag samtidigt: två av tre ansåg att sittande riksdagsledamöter borde ha varit förhindrade att kandidera i områdesvalet. Bland högskoleutbildade var denna åsikt något mindre vanlig (56 %) (Bilagetabell 5).

Ett hälsosäkert genomförande av valet

Områdesvalet hölls medan COVID-19-pandemin fortfarande pågick, och en av de centrala frågorna blev hur valet skulle genomföras på ett hälsosäkert sätt. Enligt valundersökningen lyckades man med detta på ett tillfredsställande sätt. Mer än nio av tio ansåg att valmyndigheterna lyckades arrangera valet på ett säkert sätt i enlighet med coronariktlinjerna, och relativt få (17 %) stödde en framskjutning av valet (Figur 7). Lite över hälften av respondenterna (55 %) stödde dock tanken att det borde ha funnits möjlighet att rösta via post. En större andel män än kvinnor delade denna uppfattning (Bilagetabell 7).

Äänestäjien ja ehdokkaiden näkemysten vertailua

Äänioikeutetuille kohdennettuun kyselytutkimukseen otettiin mukaan muutamia väittämiä Yleisradion ehdokasvaalikoneesta, mikä mahdollistaa äänestäjien ja ehdokkaiden näkemysten vertailun. Näiden väittämien joukossa oli suhtautuminen hyvinvointialueiden verotusoikeuteen, oman kunnan palveluista tinkimiseen hyvinvointialueen eduksi ja työperäisen maahanmuuton rooliin hyvinvointialueella.

Kysymys hyvinvointialueiden verotusoikeudesta – josta päätetään eduskunnan tasolla – jakoi puolueiden kannattajia ja ehdokkaita selvästi (Kuvio 8). Kyselytutkimukseen vastanneista äänioikeutetuista kolmannes (31 %) kannatti verotusoikeuden myöntämistä hyvinvointialueille. Voimakkaimmin verotusoikeutta kannattivat vasemmistoliiton ja vihreiden äänestäjät ja ehdokkaat. Eniten sitä vastustivat perussuomalaisten, kokoomuksen, Liike Nyt:in, keskustan ja kristillisdemokraattien äänestäjät ja ehdokkaat. Suhtautuminen hyvinvointialueiden verotusoikeuteen kiinnittyi siten vahvasti vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudelle.

Toinen tarkastelluista väittämistä liittyi siihen, missä määrin äänestäjät ja ehdokkaat olisivat valmiita tinkimään oman kotikuntansa palveluista, jos se olisi koko hyvinvointialueen etu (Kuvio 9). Äänestäjät suhtautuivat tähän ehdokkaita varautuneemmin, joskin on syytä huomata, että ehdokkaiden keskuudessa on voinut olla tarve painottaa hyvinvointialuetta kokonaisuutena – olisivathan ehdokkaat valituksi tultuaan koko hyvinvointialueen asukkaiden edustajia ja olihan koko hyvinvointialueuudistuksen tavoite tuottaa parempia sosiaali- ja terveyspalveluita ainakin osittain keskittämällä niitä suurempiin yksiköihin. Ehdokkaat olivat keskimäärin myös äänestäjiä parempituloisia ja useammin työelämässä, mikä sekin saattoi heijastua valmiuteen tinkiä oman kotikunnan palveluista. Puolueittain tarkasteltuna erityisesti vihreiden äänestäjät olivat muiden puolueiden äänestäjiin verrattuna valmiimpia tinkimään oman kotikuntansa palveluista hyvinvointialueen eduksi. RKP:n, keskustan ja perussuomalaisten äänestäjät sen sijaan olivat tähän kaikkein haluttomimpia.

Jämförelse av väljarnas och kandidaternas åsikter

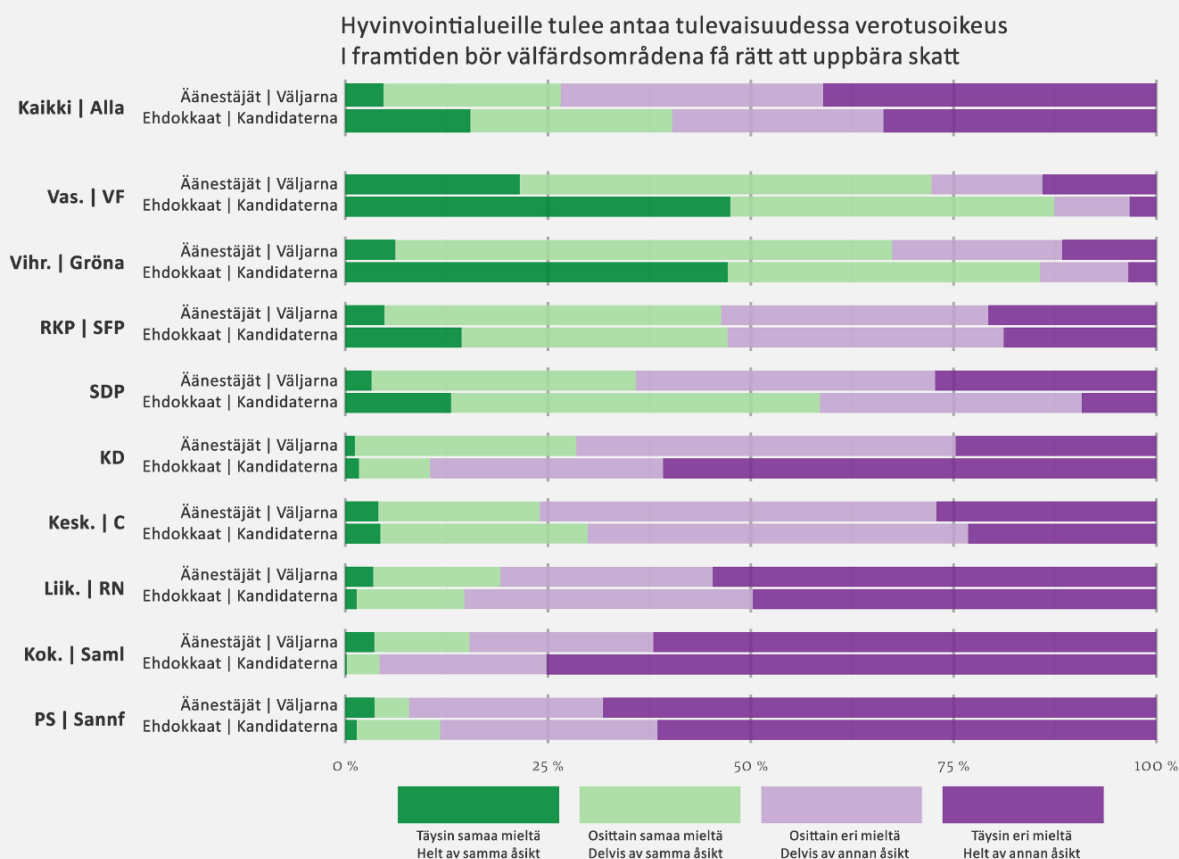
I valundersökningen ingick några påståenden från Rundradions valkompass, vilket möjliggör en jämförelse mellan väljarnas och kandidaternas åsikter. Bland dessa ingick påståenden om välfärdsområdenas rätt att uppbära skatt, att göra avkall på tjänster i den egna kommunen till förmån för välfärdsområdet och om arbetskraftsinvandringens roll inom välfärdsområdet.

Frågan om välfärdsområdenas skattebehörighet – som avgörs på riksdagsnivå – delade tydligt både partiernas anhängare och deras kandidater (Figur 8). Bland de väljare som svarade på enkätundersökningen stödde en tredjedel (31 %) att skattebehörighet skulle ges till välfärdsområdena. Starkast stöd för skattebehörigheten gavs av Vänsterförbundets och De grönas väljare och kandidater. Mest emot var väljare och kandidater från Sannfinländarna, Samlingspartiet, Rörelse Nu, Centern och Kristdemokraterna. Förhållningssättet till välfärdsområdenas skattebehörighet är därmed starkt kopplat till vänster-höger-dimensionen.

Den andra påståendet som undersöktes handlade om i vilken utsträckning väljare och kandidater skulle vara villiga att göra avkall på tjänster i sin hemkommun om det gynnade hela välfärdsområdet (Figur 9). Väljarna var något mer tveksamma till detta än kandidaterna, men det bör noteras att kandidaterna kan ha haft ett behov av att betona hela välfärdsområdet som helhet eftersom de efter att ha blivit valda skulle vara representanter för alla invånare i välfärdsområdet och eftersom målet med hela välfärdsreformen var att förbättra social- och hälsovårdstjänster genom att koncentrera dem till större enheter. Kandidaterna var också i genomsnitt mer välbemedlade än väljarna och var oftare verksamma inom arbetslivet, vilket också kan ha påverkat deras vilja att göra avkall på sin hemkommuns tjänster. När det gäller partierna var det särskilt väljare från de gröna som var mer villiga än väljare från andra partier att göra avkall på tjänster i sin hemkommun till förmån för välfärdsområdet. Väljare från Sfp, centern och Sannfinländarna var däremot de minst villiga att göra detta.

Kuvio | Figur 8

Puolueiden ehdokkaiden ja äänestäjien suhtautuminen hyvinvointialueiden verotusoikeuteen | Kandidaternas och väljarnas inställning till välfärdsområdenas skattebehörighet

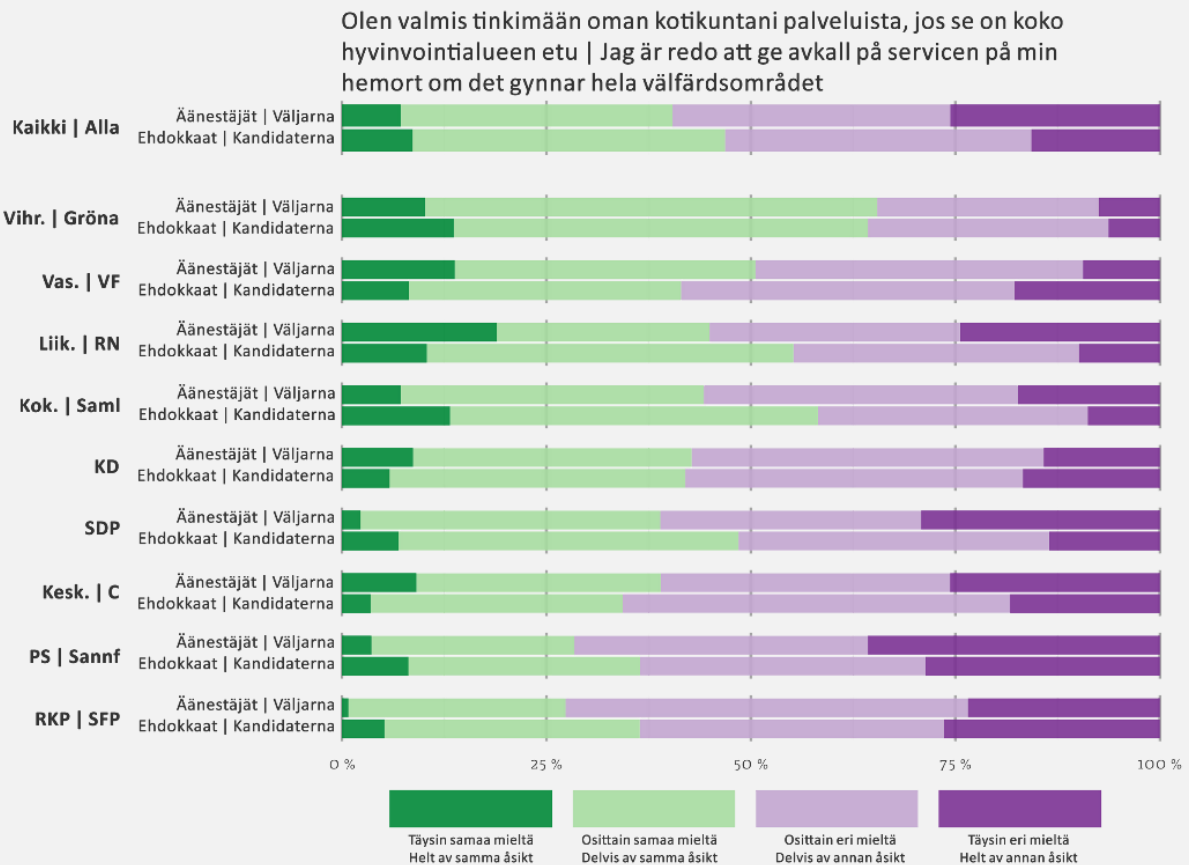
Lähde: FNES Aluevaalitutkimus; Yleisradion vaalikone aluevaaleissa. | Källa: FNES
Välfärdsområdesvalundersökning; Rundradions valkompass för välfärdsområdesvalet.

Lopuksi tarkastellaan vielä äänestäjien ja ehdokkaiden suhtautumista työperäiseen maahanmuuttoon (Kuvio 10). Päällimmäisin havainto on perussuomalaisien – niin äänestäjien kuin ehdokkaiden – kielteinen asennoituminen siihen, että hyvinvointialueet rekrytoisivat työvoimaa EU:n ulkopuolelta. Kokoomuksen, kristillisdemokraattien, vihreiden ja keskustan osalta ehdokkaat suhtautuivat puolueen kannattajia selvästi myönteisemmin työperäisen maahanmuuton edistämiseen. Sen sijaan vasemmistoliiton osalta havainto on päinvastainen. Vasemmistoliittoa äänestäneet suhtautuivat väittämään selvästi puolueen ehdokkaita myönteisemmin.

Avslutningsvis undersöks väljarnas och kandidaternas inställning till arbetsrelaterad migration (Figur 10). Den främsta observationen är att Sannfinländarna – både partiets väljare och kandidater – har en negativ inställning till att välfärdsområden skulle rekrytera arbetskraft från länder utanför EU. När det gäller Samlingspartiet, Kristdemokraterna, De gröna och Centern var kandidaterna klart mer positiva än partiets väljare till att främja arbetsrelaterad migration. Däremot var mönstret det motsatta för Vänsterförbundet, där partiets väljare var mer positiva till påståendet än partiets kandidater.

Kuvio | Figur 9

Puolueiden ehdokkaiden ja äänestäjien suhtautuminen hyvinvointialueiden palveluihin | Kandidaternas och väljarnas inställning till välfärdsområdenas tjänster

Lähde: FNES Aluevaalitutkimus; Yleisradion vaalikone aluevaaleissa.

Källa: FNES Valfärdsområdesvalundersökning; Rundradions valkompass för välfärdsområdesvalet.

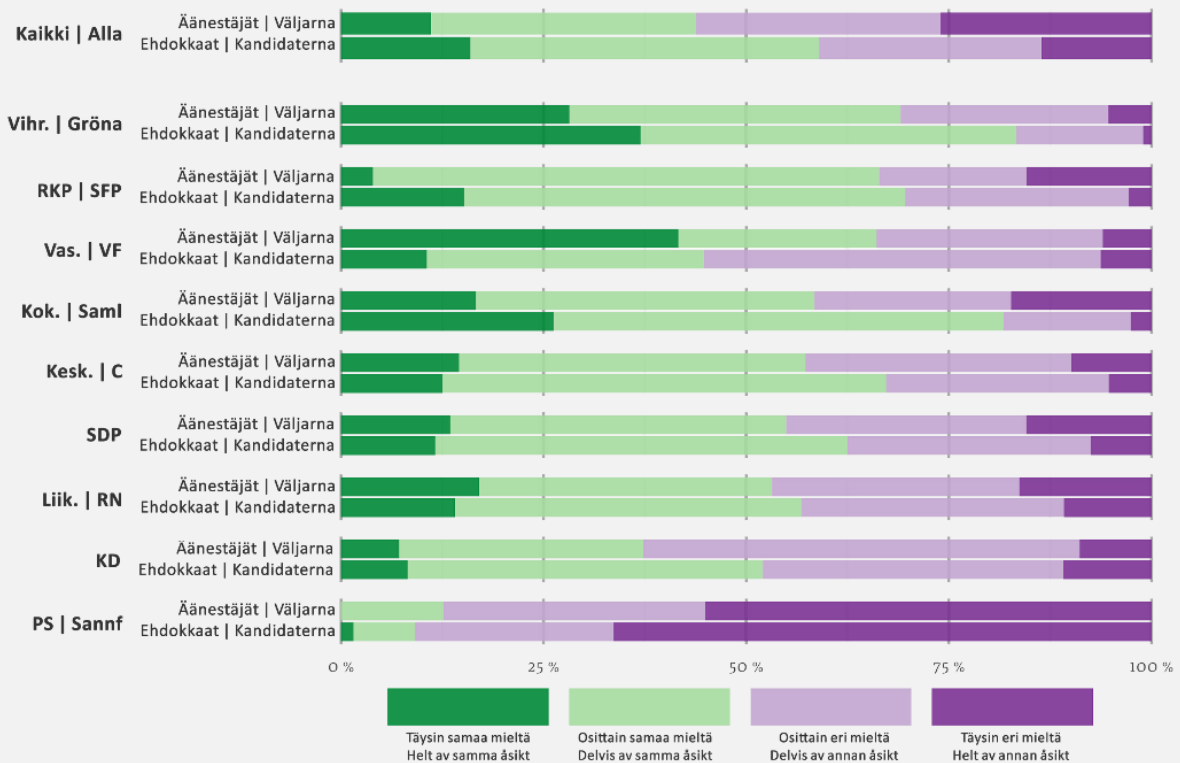
Äänestäjien ja ehdokkaiden välinen vertailu osoittaa, että äänestäjät olivat pääpiirteittäin samoilla linjoilla äänestämensä puolueen ehdokkaiden kanssa. Tämä on tulkittavissa niin, että aluevaaleissa äänestäneet olivat keskimäärin onnistuneet valitsemaan puolueen, jonka ehdokkaat jakoivat äänestäjien arvot ja asenteet.

Jämförelsen mellan väljarnas och kandidaternas åsikter visar att partiernas väljare i huvudsak var av samma åsikt som de kandidater de röstade på. Detta kan tolkas som att de som röstade i välfärdsområdesvalet i genomsnitt lyckades välja ett parti vars kandidater delade deras värderingar och attityder.

Kuvio | Figur 10

Puolueiden ehdokkaiden ja äänestäjien suhtautuminen työperäiseen maahanmuuttoon | Kandidaternas och väljarnas inställning till arbetskraftsinvandring

Hyvinvointialueeni tulee aktiivisesti edistää rekrytointia EU:n ulkopuolelta työntekijäpulan paikkaamiseksi | För att råda bot på personalbristen ska mitt välfärdsområde aktivt rekrytera utanför EU

Lähde: FNES Aluevaalitutkimus; Yleisradion vaalikone aluevaaleissa.

Källa: FNES Välfärdsområdesvalundersökning; Rundradions valkompass för välfärdsområdesvalet.

Yhteenveto

Valtaosa tässä raportissa analysoituun kyselytutkimukseen vastanneista äänioikeutetuista katsoi aluevaltuustoissa tehtävien päätösten vaikuttavan omaan elämäänsä. Tästä voidaan päätellä, että äänioikeutetut tunnistavat hyvinvointialueiden keskeisen roolin huolimatta siitä, että äänestysinto näissä vaaleissa jäi laimeaksi.

Sammanfattning

Den största delen av de väljare som deltog i valundersökningen som analyseras i denna rapport ansåg att besluten som fattas i välfärdsområdesfullmäktige påverkar deras eget liv. Detta tyder på att väljarna är väl medvetna om välfärdsområdenas centrala roll, trots att valdeltagandet i valet var ganska lågt.

Aluevaalien äänestysprosentti oli korkeampi kuin edellisissä europarlamenttivaaleissa mutta matalampi kuin kuntavaaleissa. Vaikka pitkälle meneviä johtopäätöksiä ei historiassa ensimmäisten aluevaalien perusteella voida tehdä, aluevaalien äänestysprosentti asettuu tulevaisuudessa todennäköisesti samoihin lukemiin kuntavaalien äänestysaktiivisuuden kanssa, sillä jatkossa nämä vaalit järjestetään samaan aikaan.

Vuoden 2022 aluevaaleissa nähtiin ehdokkaina ja tuli valituksi runsaasti sote-alan ammattilaisia. Tämä ei liene yllätys, sillä aluevaaleissa valitaan päättäjät hyvinvointialueille, joiden tehtäväkenttä on selvästi rajattu sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä pelastustoimen järjestämiseen. Äänioikeutettujen keskuudessa toteutettu kyselytutkimus osoitti, että myös hyvinvointialueiden asukkaat kaipaivat päättäjiksi nimenomaan alan asiantuntijoita.

Aluevaalien aikaan keskusteltiin kriittiseen sävyyn poliittisten luottamustehtävien kasautumisesta, sillä uuden hallinnon tason myötä poliittiset edustajat saattavat nyt istua samaan aikaan eduskunnassa, aluevaltuustossa ja kunnanvaltuustossa. Tämä herättää lukuisia kysymyksiä paitsi edustajien ajankäytöstä myös heidän roolistaan yhtäällä koko kansan edustajina ja toisaalla hyvinvointialueiden tai kuntien asukkaiden etujen ajajina. Kyselytutkimuksen perusteella valtaosa aluevaalien äänioikeutetuista suhtautuikin kielteisesti useiden luottamustehtävien hoitamiseen samanaikaisesti. Kaksi kolmesta olisi halunnut kokonaan estää istuvien kansanedustajien ehdolle asettumisen aluevaaleissa.

Valdeltagandet i områdesvalet var högre än i det föregående Europaparlamentsvalet, men lägre än i kommunalvalet. Även om det inte går att dra långtgående slutsatser baserat på det första områdesvalet i Finlands historia, kommer valdeltagandet i framtida områdesval troligtvis att ligga på samma nivå som i kommunalvalet, eftersom dessa val framöver kommer att hållas samtidigt.

I valfärdsområdesvalet 2022 ställde ett stort antal yrkesverksamma inom social- och hälsovårdssektorn upp som kandidater och blev invalda. Detta är knappast en överraskning, eftersom valet gick ut på att välja beslutsfattare för valfärdsområdena, vars ansvarsområde är tydligt avgränsat till organiseringen av social- och hälsovårdstjänster samt räddningstjänster. Valundersökningen visade att invånarna i valfärdsområdena även önskade att beslutsfattarna skulle vara just experter inom området.

Under områdesvalet fördes en kritisk diskussion om koncentrationen av politiska förtroendeuppdrag eftersom den nya administrativa nivån innebär att politiska representanter nu kan sitta samtidigt i riksdagen, områdesfullmäktige och kommunfullmäktige. Detta väcker många frågor, inte bara om representanternas tidsanvändning utan också om deras roll som både representanter för hela folket och företrädare för invånarna i valfärdsområdena eller kommunerna. Enligt valundersökningen var majoriteten av väljarna i områdesvalet negativt inställda till att ha flera förtroendeuppdrag samtidigt. Två av tre ville helt förhindra att sittande riksdagsledamöter kandiderar i områdesval.

Vuoden 2022 aluevaalit pidettiin koronapandemian aikana. Selvästi suurin osa vastaajista oli kuitenkin sitä mieltä, että vaalit olivat terveysturvalliset eli vaaliviranomaiset kykenivät järjestämään vaalit koronasuositusten mukaisesti. Tästä huolimatta yli puolet vastaajista kannatti postiäänestyksen tuomista kaikkien äänioikeutettujen käyttöön.

Eri puolueiden äänestäjät ja ehdokkaat jakautuivat suhtautumisessaan hyvinvointialueiden verotusoikeuteen, oman kunnan palveluista tinkimiseen hyvinvointialueen eduksi ja työperäisen maahanmuuton aktiiviseen edistämiseen hyvinvointialueella. Siinä missä vasemmistopuolueet pääsääntöisesti kannattivat hyvinvointialueiden verotusoikeutta, keskusta-oikeistoon sijoittuvat puolueet vastustivat sitä. Perussuomalaisten voimakkaan kielteinen suhtautuminen työperäiseen maahanmuuttoon erottui odotetusti muiden puolueiden kannattajien ja ehdokkaiden asennoitumisesta. Äänestäjien ja ehdokkaiden välinen vertailu osoitti, että äänestäjät olivat pääpiirteittäin samoilla linjoilla äänestämänsä puolueen ehdokkaiden kanssa. Tämä on tulkittavissa niin, että aluevaaleissa äänestäneet olivat keskimäärin onnistuneet valitsemaan puolueen, jonka ehdokkaat jakoivat äänestäjien arvot ja asenteet.

Välfärdsområdesvalet 2022 hölls under COVID-19-pandemin. Trots detta var en klar majoritet av respondenterna av åsikten att valet var hälsosäkert, det vill säga att valmyndigheterna lyckades arrangera valet i enlighet med coronariktlinjerna. Trots detta stödde över hälften av respondenterna införandet av poströstning för alla väljare.

Partierna, både väljarna och kandidaterna, var av olika åsikt om välfärdsområdenas skattebehörighet, om att göra avkall på tjänster i den egna kommunen till förmån för välfärdsområdet och om att aktivt främja arbetskraftsinvandring inom välfärdsområdet. Medan vänsterpartierna generellt stödde välfärdsområdenas skattebehörighet, motsatte sig partier som är mer mitten-högerorienterade detta. Särskilt Sannfinländarnas starkt negativa inställning till arbetskraftsinvandring skiljde sig som väntat från inställningen bland övriga partiers väljare och kandidater. Jämförelsen mellan väljarnas och kandidaternas åsikter visade att väljarna generellt sett var av samma åsikt som kandidaterna från det parti de röstade på. Detta kan tolkas som att de som röstade i välfärdsområdesvalet i genomsnitt lyckades välja ett parti vars kandidater delade deras värderingar och attityder.

Lähdeluettelo | Källförteckning

- Bhatti, Y., & Hansen, K. M. (2012). Leaving the nest and the social act of voting: Turnout among first-time voters. *Journal of Elections, Public Opinion & Parties*, 22(4), 380-406.
- Caramani, D. (2017). Will vs. reason: The populist and technocratic forms of political representation and their critique to party government. *American Political Science Review*, 111(1), 54-67.
- Jan Eichhorn, Johannes Bergh, Lowering the Voting Age to 16 in Practice: Processes and Outcomes Compared, *Parliamentary Affairs*, Volume 74, Issue 3, July 2021, Pages 507–521,
- Helimäki, Theodora & Wass, Hanna (2024). Foiled at Every Turn? Understanding Turnout in Finland. In von Schoultz & Strandberg (eds). [Political Behaviour in Contemporary Finland](#). Routledge.
- Rapeli, L. (2016). Public support for expert decision-making: Evidence from Finland. *Politics*, 36(2), 142-152.
- Sánchez-Vitores, Irene (2019). Different Governments, Different Interests: The Gender Gap in Political Interest, Social Politics: International Studies in Gender, State & Society, Volume 26, Issue 3, Pages 348–369, <https://doi.org/10.1093/sp/jxy038>
- Schakel, A. H., & Jeffery, C. (2013). Are regional elections really 'second-order' elections?. *Regional studies*, 47(3), 323-341.
- Wass, Hanna & Helimäki, Theodora (2023). *Ääntä äänestämisestä* [En röst om att rösta], Vaalivälähdysket 2023:3. Suomen kansallinen vaalitutkimus-konsortio (FNES), <https://www.vaalitutkimus.fi/aanta-aanemistesta/>
- Ylisalo, Juha (2024). Asiakysymysäänestäminen. I Kestilä-Kekkonen, Rapeli & Söderlund (red). Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella. Eduskuntavaalitutkimus 2023. Justitieministeriet.

ISSN: 2954-2227 (Vaalivälähdysket, online), 2954-2235 (Valglimtar, online), 2954-2243 (PDF)

Liitetaulukot | Bilagetabeller

Liitetaulukko | Bilagetabell 1

Hyvinvointialueet tekevät suomalaisen demokratian toiminnasta entistä monimutkaisempaa | Välfärdsområdena gör den finländska demokratin ännu mer komplicerad

Kotitalouden vuosittaiset bruttotulot Hushållets årliga bruttoinkomst (€)	Täysin samaa mieltä Helt av samma åsikt (%)	Jokseenkin samaa mieltä Delvis av samma åsikt (%)	Jokseenkin eri mieltä Delvis av annan åsikt (%)	Täysin eri mieltä Helt av annan åsikt (%)	(n)
Kaikki Alla	33	39	24	5	902
<20 000	26	35	35	5	209
20 000–40 000	29	40	23	8	196
40 000–60 000	32	41	21	7	152
60 000–80 000	38	38	22	2	97
>80 000	34	49	14	3	123

Liitetaulukko | Bilagetabell 2

Aluevaltuustot olisi pitänyt muodostaa sote-asiantuntijoista, eikä valita vaaleilla | Välfärdsfullmäktige borde ha besatts av experter inom social- och hälsovården, inte utses i val

Vastaajan koulutus Utbildningsnivå	Täysin samaa mieltä (%)	Jokseenkin samaa mieltä Delvis av samma åsikt (%)	Jokseenkin eri mieltä Delvis av annan åsikt (%)	Täysin eri mieltä Helt av annan åsikt (%)	(n)
Kaikki Alla	16	38	29	16	926
Perusaste Grundnivå	22	41	21	15	204
Keskiaste Mellannivå	13	40	31	16	417
Opistoaste Institutsnivå	15	35	31	19	92
Korkeakoulututkinto Högskoleexamen	18	34	32	16	205

Liitetaulukko | Bilagetabell 3

Aluevaltuustoilla ei juurikaan ole itsenäistä päätösvaltaa, sillä niillä on käytössään vain etukäteen määrätty budjetti | Välfärdsfullmäktige har liten självständig beslutanderätt, eftersom de bara har en förutbestämd budget

Vastaajan koulutus Utbildningsnivå	Täysin samaa mieltä Helt av samma åsikt (%)	Jokseenkin samaa mieltä Delvis av samma åsikt (%)	Jokseenkin eri mieltä Delvis av annan åsikt (%)	Täysin eri mieltä Helt av annan åsikt (%)	(n)
Kaikki Alla	13	44	35	8	906
Perusaste Grundnivå	21	49	23	7	224
Keskiaste Mellannivå	12	46	34	8	388
Opistoaste Institutsnivå	11	49	33	7	88
Korkeakoulututkinto Högskoleexamen	6	32	51	11	197

Liitetaulukko | Bilagetabell 4

Hyvinvointialueet parantavat Suomen sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän laatua | Välfärdsområden förbättrar kvaliteten på det finländska social- och hälsovårdssystemet

Vastaajan koulutus Utbildningsnivå	Täysin samaa mieltä Helt av samma åsikt (%)	Jokseenkin samaa mieltä Delvis av samma åsikt (%)	Jokseenkin eri mieltä Delvis av annan åsikt (%)	Täysin eri mieltä Helt av annan åsikt (%)	(n)
Kaikki Alla	6	35	39	20	794
Perusaste Grundnivå	4	30	41	25	201
Keskiaste Mellannivå	6	33	39	22	354
Opistoaste Institutsnivå	6	44	39	11	78
Korkeakoulututkinto Högskoleexamen	7	42	38	13	154

Liitetaulukko | Bilagetabell 5

Kansanedustajilla ei olisi pitänyt olla oikeutta asettua ehdolle | Riksdagsledamöter borde inte ha haft rätt att kandidera i välfärdsområdesvalet

Vastaajan koulutus Utbildningsnivå	Täysin samaa mieltä Helt av samma åsikt (%)	Jokseenkin samaa mieltä Delvis av samma åsikt (%)	Jokseenkin eri mieltä Delvis av annan åsikt (%)	Täysin eri mieltä Helt av annan åsikt (%)	(n)
Kaikki Alla	32	36	20	12	935
Perusaste Grundnivå	32	38	17	13	225
Keskiaste Mellannivå	35	36	16	13	405
Opistoaste Institutsnivå	34	41	18	7	92
Korkeakoulututkinto Högskoleexamen	22	34	31	14	204

Liitetaulukko | Bilagetabell 6

**Aluevaaleja olisi pitänyt siirtää, jotta kaikki halukkaat olisivat päässeet
äänestämään | Välfärdsområdesvalet borde ha flyttats så att alla som ville skulle
ha haft möjlighet att rösta**

Vastaajan koulutus Utbildningsnivå	Täysin samaa mieltä Helt av samma åsikt (%)	Jokseenkin samaa mieltä Delvis av samma åsikt (%)	Jokseenkin eri mieltä Delvis av annan åsikt (%)	Täysin eri mieltä Helt av annan åsikt (%)	(n)
Kaikki Alla	7	10	30	52	971
Perusaste Grundnivå	9	13	30	48	226
Keskiaste Mellannivå	6	9	33	52	432
Opistoaste Institutsnivå	3	14	30	53	89
Korkeakoulututkinto Högskoleexamen	5	9	27	59	216

Liitetaulukko | Bilagetabell 7

Aluevaaleissa olisi pitänyt tarjota mahdollisuus äänestää postitse | Det borde ha varit möjligt att poströsta i välfärdsområdesvalet

Vastaajan sukupuoli Respondentens kön	Täysin samaa mieltä Helt av samma åsikt (%)	Jokseenkin samaa mieltä Delvis av samma åsikt (%)	Jokseenkin eri mieltä Delvis av annan åsikt (%)	Täysin eri mieltä Helt av annan åsikt (%)	(n)
Kaikki Alla	22	34	24	21	956
Mies Man	22	38	20	20	467
Nainen Kvinna	21	30	27	22	476
Muu/En halua sanoa Övrigt/Vill inte ange	Vastausmäärä riittämätön päätelmien tekemiseen Antalet svar räcker inte för att dra slutsatser				4